

Digitizálás a szabadkai Városi Könyvtárban

Digitizálás

A könyvtárak a XXI. században már nemcsak a hagyományos dokumentumok, könyvek raktárai, tárhelyei, hanem kutatói központok, közösségi terek funkcióját töltik be. A tudomány és technika fejlődésével a könyvtári állományok többféle-képpen tárolhatóak, kereshetőek, használhatóak.

A digitalizálás tehát mint munkaforma, feladat ma már elengedhetetlen tartozéka egy könyvtárnak, amelynek gyűjteményében lapok, folyóiratok, régi és ritka könyvek találhatóak.

A folyamat nemcsak az olvasók, hanem a könyvtár számára is hasznos, mert az állomány megvédése szempontjából – és a felhasználók nézőpontjából is – jobb egy adattárolón kiadni a százéves folyóiratokat, mint odaadni az eredeti, szakadozott, darabjaira hullott, néha rosszul egybefűzött paksamétát.

A vajdasági könyvtárak helyzete

Vajdaságban a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézet (VMMI) és az újvidéki egyetem Magyar Tanszéke könyvtárán kívül az összes könyvtárban többnyelvű állomány található. Ez egyben azt is jelenti, hogy a magyarság számára jelentős helyismereti dokumentumok nem kapnak akkora figyelmet, mint megérdemelnék, s helyzetük sem megfelelő. Pedig a kutatók számára ezen anyagok fontosak, mivel múltunk minden szegmenséről beszámolnak.

Miért kell digitalizálni a helyismereti anyagot?

Az utóbbi időben nemcsak vajdasági, hanem magyarországi kutatók is érdeklődnek irántuk, hiszen például a Kosztolányi-életmű kutatásakor kihagyhatatlan forrást képeznek ezek a művek. Ezért nagyon fontos, hogy megvédjük, pótoljuk a hiányosságait, mert az írott anyag rólunk, a múltunkról szól. Itt az ideje kezünkbe venni ezeknek a dokumentumoknak a sorsát, és megőrizni őket az utókornak.

Helyzetünk: innen indultunk...

Intézményünk, a szabadkai Városi Könyvtár nagyszámú magyar nyelvű helyismereti folyóiratot őriz, amelyek egy részét a XIX. század végén adták ki. Ezek

(betűrendben): *A Munka, Alföld, Bácsbodrog, Bácskai Ellenőr, Bácskai Hírlap, Bácskai Közérdek, Bácskai Napló, Bácsmegyei Napló, Délvidéki Magyarság, Ellenézék, Függetlenség, Grimasz, Habos torta, Herkules, Hétről hétre, Hírlap, Ifjúság, Igaz Szó, Iparosok lapja, Jogélet, Jugoszláviai Magyar Újság, Kalangya, Képes Vasárnap, Kereszt, Közvélemény, Kukuriku, Magvető, Magyar Élet, Munkásbiztosító, Napló, Néplap, Reggeli Újság, Revü, Sportélet, Szabadka, Szabadka és Vidéke, Szabadkai Ellenőr, Szabadkai Friss Újság, Szabadkai Hírlap, Szabadkai Közlöny, Szabadkai Újság, Szabadság, Szívújság, Szubotica férfi..., Új idők, Újság, Vajdaság, Vajdasági Írás, Vajdasági Kultúra, Vándorút.*

Sajnos, a tárolási feltételek egyáltalán nem voltak megfelelőek ezen folyóiratok számára (túlzsúfoltság, por, télen-nyáron magas hőmérséklet stb.). (Lásd: 1. kép.) Ebből kifolyólag az állomány mára borzasztó rossz állapotba került, viszont a kutatók körében továbbra is a legkeresettebb anyagok közé tartozik még úgy is, hogy bizonyos évfolyamok kizárólag rossz minőségű mikrofilmen vagy fénymásolat formájában vannak meg. Hatalmas problémát jelentett az is, hogy az állomány nem volt rendezett. Nagyon régen vették számba és készítették el a hozzá tartozó (papír)-katalógust, amely ráadásul mára már teljesen elavult. (Lásd: 2. és 3. kép.)

Digitalizálás – eddig

Minden nehézség ellenére egyetlen A/3-as lapszkennerrel néhány éve elkezdük a digitalizálást. Ekkor jött elő a többi probléma. Nevezetesen a legrosszabb állapotban lévő folyóiratokat nem digitalizálhattuk ezzel a módszerrel, ugyanis akkor szinte megsemmisítettük volna azokat. Így csak a jobb állapotban lévők jöhettek számításba. Mivel más intézményekkel nem volt ezen a téren együttműködés vagy kommunikáció, így belsőleg meghatározott irányelvek szerint fogtunk bele a munkába. Bizonyos idő elteltével sikerült eljuttatnunk néhány borzalmas állapotban lévő anyagot a Zentán található Vajdasági Magyar Művelődési Intézetbe, ahol az ottani speciális szkennerral digitalizálták azokat számunkra. Könyvtárunkban 2012 második félévében a munkafolyamat munkaerő hiányában szünetelt.

Digitalizálás mesterfokon

2011-ben készült el a Magyar Nemzeti Tanács *Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018* című stratégiai tervdokumentuma, amely részletesen kitér a különböző intézményekben tervezett digitalizálásra is. Ahhoz, hogy a számunkra meghatározott célkitűzéseknek eleget tudjunk tenni, először a következő feltételeket kellett megteremteni:

- Az épületen belül ki kellett jelölni egy, a digitalizálásra alkalmas helyiséget.
- Állományrendezés (amely magába foglalta az állomány áthelyezését, betűrendi, azon belül pedig időrendi elrendezését).
- Az esetleges hiányosságok feltárása, illetve annak megszervezése, hogyan és honnan pótolhatóak a hiányzó példányok.
- A megőrzésre és a közzétételre váró digitalizálandó anyag (kb. 200 000 oldalnyi) számbavétele.

- A nagy teljesítményű szkennert (A/2 [630×445 mm], színes, 300 dpi, 5 s/oldal) és a megfelelő programokkal rendelkező számítógépet a VMMI bocsájtotta rendelkezésünkre. A berendezés megvásárlását a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) tette lehetővé.
- Az elkövetkezendő években a könyvtár magyar nyelvű helyismereti állományát digitalizáljuk a kezdetektől 1945-ig: újságokat, könyveket. A munkát a könyvtár informatikusa és egy – helytörténeti ismeretekkel rendelkező – könyvtáros végzi. *(Lásd: 4. és 5. kép.)*

A következő munkafolyamat szerint dolgozunk:

- a már meglevő adathordozókon található szkennelt anyagok rendszerezése,
- szkennelés (300 dpi felbontásban),
- a szkennelt fájlok feldolgozása (világosság, kontraszt, elforgatás),
- a feldolgozott fájlok több tárhelyre való mentése,
- a már kész fájlok átalakítása pdf formátumba,
- a szkennelt anyagok címkézése (nevek, helyszínek, nevezetes helytörténeti események).

További tervek

A 200 000 oldalnyi anyag digitalizálását becsléseink szerint három év alatt tudjuk majd elvégezni a megfelelő eszközökkel és munkaerővel. A szükséges felszerelést is három évre bocsájtja rendelkezésünkre a VMMI.

Amennyiben ebbe az időbe belefér, a folyóiratokon kívül a legfontosabb magyar vonatkozású régi és ritka, illetve más helyismereti könyvek is digitalizálásra kerülhetnek (pl. gimnáziumi évkönyvek [1860–1918], valamint néhány magyar szempontból jelentős régi és ritka könyv is, mint Werbőczy *Hármaskönyvének* másolata).

Közös adattár

A Vajdasági Magyar Művelődési Intézet honlapján megtalálhatóak az eddig digitalizált könyvek és folyóiratok. A tervek szerint a Szabadkán szkennelt helyismereti anyagok is ebben az adatbázisban kapnának helyet. Ezért fontos, hogy a mi munkánk irányelvei megegyezzenek a Zentán már használatban levő és bevált munkamódszerekkel, mert csakis így hozhatunk létre egységes, jól áttekinthető és könnyen kereshető adatgyűjteményt.

Végül

A Vajdasági Magyar Digitális Adattár fontos előrelépés a délvidéki magyarság számára, hiszen a jövőben egy helyen megtalálhatóak lesznek a kulturális örökségünk részét képező forrásértékű anyagok.

1. kép: Az újságok tárolására szolgáló előző helyiség (huzatos, világos, zsúfolt)

2. kép: A helyismereti lapok a sok használat és a tárolás körülményei miatt rossz állapotban vannak

3. kép: A zsúfoltság miatt nem volt lehetőség betűrendi vagy időrendi elrendezésre

4. kép: Az állomány új helye

5. kép: A Zeutschel OS 12000 típusú szkennert és a hozzá tartozó számítógépet

Micskó Éva–Hicsik Dóra